Hlavní snaha strukturalismu – dát společenským vědám status věd exaktních – se dnes uplatňuje spíš v kombinacích: s fenomenologií, psychoanalýzou, marxizujícími tendencemi. Významnými autory jsou **Jacques LACAN** (1901–1981), **Henri LEFÈBVRE** (1901), **Louis ALTHUSSER** (1918), **Michel FOUCAULT** (1926–1984) a **Jacques DERRIDA** (1930).

PF →

8.3.6 POSTMODERNISMUS

Sedmdesátá léta obnažila slabiny euroamerického pojetí civilizace. Optimistické ekonomické výhledy byly konfrontovány s hospodářskými otřesy. Tzv. ropná krize ukázala zranitelnost zdánlivě neotřesitelných pozic průmyslově vyspělých zemí. Do defenzívy se dostala i levicová hnutí, jež zaznamenala největší rozkvět v závěru 60. let.

Ve filozofii a umění (a obecně v kultuře) sílí názory, **zpochybňující historický optimismus a racionalistické postoje** tzv. moderny, která byla v kulturním vývoji posledních desetiletí dominantní.

Termín postmodernismus se objevil nejdříve v USA, a to ve spojení s vývojem architektury. I když postmoderní tvůrci uznávají průkopnické dílo Le Corbusierovy modernistické generace, odmítají dogmatismus jejich pokračovatelů, podřizujících formální provedení staveb jedině jejich účelu a funkci. Také ve výtvarném umění a v literatuře se začínají prosazovat proudy, zdůrazňující odklon od tzv. vysokého umění a od mnohdy spekulativní moderny, v jejichž projevech se stále více odráží vyčerpání původních východisek a sklon k opakování a rozmělňování kdysi avantgardních postupů. Postmodernistická estetika klade kromě odklonu od diktátu novosti za každou cenu důraz na přístupnost díla a na potěšení z jeho vytváření a vnímání. Z tohoto hlediska je za typicky postmoderní literární dílo pokládán světový bestseler Umberta Eca Jméno růže. K představitelům tohoto typu literatury jsou dále řazeni García Márquez a Milan Kundera. V jejich románech se uplatňuje dvojúrovňovost estetického vnímání díla, které promlouvá k méně náročnému masovému čtenáři a současně poskytuje potěšení z formální struktury textu náročnému publiku.

Filozofické myšlení postmoderny vychází z poznání, že **velké historické projekty, založené na optimismu dějinného**

pokroku naprosto zklamaly. Zmatenost a nejistotu současného člověka ještě zvyšuje věda, která odhaluje stále větší složitost světa a zpochybňuje možnost jeho poznání a zvládnutí. Jeden z hlavních představitelů postmodernistické filozofie Francouz **Jean Francois LYOTARD** (1924) vychází ve své studii nazvané Postmoderní situace (1979) z Wittgensteinovy teorie her a tvrdí, že úrovně výpovědí o světě a způsoby pojmenování vztahu člověka k němu jsou navzájem tak rozdílné, že ztrácejí vzájemnou srozumitelnost. Tím současně **mizí možnost celostního přístupu ke světu** a pro současného člověka **zanikají jakékoli jistoty**. Poznání světa se tedy díky rozvoji vědy (tj. racionality, mající kořeny u Descarta a pokračující přes osvícenství, přes sebevědomé 19. století až k vědeckému a technickému optimismu první poloviny století našeho) tak zdokonalilo a zesložitělo, že se ztratila možnost popsat skutečnost jako celek. V duchu tvrzení, že **„všechno možné"**, se veškeré jistoty rozpadly současnému člověku pod rukama a ke znovusjednocení pohledu nezbývá nic jiného, než se zříci racionálního přístupu. Postmodernismus ukazuje paradoxní situaci: čím dokonalejší je vědecké poznání, tím více se vzdaluje od současného člověka, tím hlubší gnoseologické a hodnotové vakuum mezi člověkem a vědou vzniká. Zatímco v 19. a na počátku 20. století byla věda „u nás", přinášela člověku pocit hrdosti a sebevědomí a technika byla obdivována ve své účelnosti a kráse, dnešní vědecké poznatky a technika člověka spíše ponižují svou nepřístupnou nepochopitelností a extrémní nelidskou účelovostí, nepřipouštějící jakoukoli „zbytečnou" zlidšťující neracionálnost. Takové vědy a techniky se může člověk jenom bát, utíkat od ní, snažit se od ní osvobodit. Zdá se dokonce, že část motivace bouřlivě se rozvíjejícího a celou společnost zachvacujícího ekologického hnutí má vedle racionálních důvodů (objektivně změřitelného špatného životního prostředí) svůj původ právě v oné podvědomé „nenávisti" k nepochopitelné („cizí") technice a vědě.

Děs z něčeho, co jsme uvedli v život a nad čím jsme ztratili vládu, není ve společenském vývoji něčím zásadně novým. Z toho by bylo možno vyvodit hypotézu, že **společenské myšlení se dostává do krizí v okamžiku, když lidstvo psychicky nezvládne nahlédnutí za určité hranice při poznávání Světa.**